

Gost Pobjede Guverner Centralne banke Crne Gore mr Radoje Žugić

Ne očekujem da će nam EU ukinuti euro

Najgori period je iza nas i da se crnogorska privreda kreće u smjeru postepenog oporavka. Makroekonomski rizici postoje i oni otvaraju potencijalne ranjivosti u našoj privredi. Ne bih se, međutim, složio da su oni toliko alarmantni. Oni oslikavaju trenutnu fazu u privrednom ciklusu Crne Gore

Razgovarala
Mira Milović

PODGORICA - Ne očekujem da će Evropska unija Crnoj Gori ispostaviti zahtjev za ukidanje eura, kaže u intervjuu za Pobjedu guverner Centralne banke Crne Gore mr Radoje Žugić.

- Pitanje eura u procesu pristupanja EU je ostavljeno za kasnije faze pregovora, tako da ovo pitanje nije bilo predmet Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Optimista sam i vjerujem da ćemo u pregovorima naći način da sačuvamo euro kao platežno sredstvo u Crnoj Gori - ocijenio je guverner Žugić odgovarajući na pitanje da li je na bilo koji način, posebno kroz proces integracija Crne Gore u Evropsku uniju, ugroženo korišćenje evropske valute.

POBJEDA: Na osnovu kojih argumenata smatrate da nećemo dobiti zahtjev za ukidanje eura u Crnoj Gori?

ŽUGIĆ: Crna Gora je mala zemlja i ona ni na koji način ne može ugroziti finansijsku stabilnost euro zone, niti uticati na bilo koji ekonomski parametar ove zone. Eurizacija u slučaju Crne Gore se ne može koristiti kao izgovor za bilo koju drugu zemlju imajući u vidu da je naša zemlja u ovaj režim ušla još 1999. godine - prije direktive ECOFIN-a o zabrani unilateralne eurizacije. Crna Gora, uz to, ne smatra da euro treba tretirati kao bilo kakvu vrstu prečice u pristupanju EU ili eurozoni, kao ni da zbog postojećeg režima treba da ulaskom u EU automatski uđemo u euro zonu, već da treba da ispunimo sve ostale Mاستrihtske kriterijume.

Podsjetiti da je Crna Gora uvela njemačku marku 1999. godine u uslovima monetarne i političke nestabilnosti i neizvjesnosti opstanka tadašnje zajedničke drža-

Kasni otplata 27,6 odsto ukupnih kredita

POBJEDA: Smanjuje li se procenat kredita sa čijom otplatom se kasni i kakav trend u narednom periodu očekujete?
ŽUGIĆ: Kasni otplata 27,6 odsto ukupnih kredita su nekvalitetni. Došlo je do zaustavljanja pogoršanja kada su u pitanju krediti koji kasne i očekujemo umjeren smanjenje ovog indikatora u budućnosti. Oporavak privredne aktivnosti, a zatim posljedično i revitalizacija bankarskog

ve. Imajući u vidu otklon od određenih politika, koje je Crna Gora trebalo da mijenja, kao i štetu koju smo trpjeli zbog upotrebe dinara i činjenice da su robni fondovi usljed rekordne inflacije i neekonomskih uticaja i odluka bili potpuno obezvrijeđeni, mi smo dobili prećutnu saglasnost i prećutnu političku podršku za ovaj monetarni režim. Nakon ukidanja njemačke marke, prirodni slijed je bio da Crna Gora uvede euro.

POBJEDA: Koje bi posljedice na crnogorsku ekonomiju imao eventualni zahtjev da nam se ukine euro i da pređemo na svoju valutu?

ŽUGIĆ: Reperkusije koje bi proistekle imale bi nesagledive ekonomske posljedice za Crnu Goru, počevši od smanjenja priliva

sektora će uticati na ovu pojavu. Jedan broj banaka dijelom je već iščistio svoje bilanse - osnivanjem faktoring kompanija ili prodajom loše aktive matičnim bankama. Za neke očekujem da to urade u narednim mjesecima. Sistemske banke su poboljšale svoje poslovanje i u ovom trenutku oprezno upravljaju rizicima, neakumulirajući dodatno pritiske kod naplate potraživanja. Akumulacija neservisiranih obaveza je direk-

tna posljedica stanja u realnoj ekonomiji. Kada postoji nelikvidnost u privredi, loša struktura, tehnološki viškovi, smanjenje vrijednosti aktive u bilansima, sasvim logično posljedično postoji i loša aktiva u bankama. Dodatno, ovaj problem vuče genezu i iz poslovanja samih banaka u periodu ekspanzije kada su banke slabije upravljale rizicima i preuzele više rizika od realno potrebnog.

mentu bilo šta predstavlja rizik za finansijsku stabilnost? Ima li bojazni da bi se u narednom periodu mogao pojaviti takav rizik?
ŽUGIĆ: U ovom trenutku još postoje rizici koji dolaze iz međunarodnog okruženja, a koji mogu ugroziti nivo finansijske stabilnosti i povećati ranjivost crnogorske ekonomije. Prije svega mislim na neujednačen i još nedovoljan oporavak kod zemalja od značaja za oporavak crnogorske privrede, visoke pritiske na cijene (naročito hrane i energenata), dužničke krize koje se javljaju na evropskom tlu i vrše pritisak na izvore kapitala i percepciju rizika u ekonomijama u razvoju. Na tom spisku je i iscrpljenost fiskalnih podsticaja. Sve su ovo faktori koji utiču na stanje naše privrede, a onda po sistemu „spojenih sudova“ prelivaju se i na stabilnost finansijskog sistema.

POBJEDA: Da li u ovom mo-

mentu bilo šta predstavlja rizik za finansijsku stabilnost? Ima li bojazni da bi se u narednom periodu mogao pojaviti takav rizik?

mentu bilo šta predstavlja rizik za finansijsku stabilnost? Ima li bojazni da bi se u narednom periodu mogao pojaviti takav rizik?

skog sistema.

POBJEDA: Koji su rizici na nacionalnom nivou po finansijsku stabilnost?

ŽUGIĆ: I na nacionalnom nivou postoji određena doza rizika na tržištu. Kreditni rizik bih izdvojio kao još izražen u bankarskom sektoru, ali očekujem njegov opadajući intenzitet tokom narednog perioda.

Očuvanje finansijske stabilnosti je u kontinuitetu cilj poslovanja Centralne banke Crne Gore, kao monetarne institucije. Rizici po finansijsku stabilnost uvijek postoje, samo je pitanje ravnoteže i nivoa akumuliranja problema, ali i propusta regulatora na finansijskom tržištu (poučeni iskustvom ranijeg perioda) da li će se oni iz potencijalnih opasnosti pretvoriti u realne prijetnje. Izvori nestabilnosti su različite prirode, smjera djelovanja i intenziteta. Oni se mogu pojaviti kao šokovi eksterne prirode ili proizaći iz neravnoteža u nacionalnim granicama. Permanentnom supervizijom i nadzorom koji sprovodi CBCG, bilo kroz redovne aktivnosti kao što su neposredne i posredne kontrole (on-site i off-site), ili redovne analize dostavljenih mjesečnih podataka kao i vanrednim istraživanjima i analizama, ukoliko se javi potreba, CBCG kreira sliku

rizika i procjenjuje nivo finansijske stabilnosti. U svim našim izvještajima i publikacijama, kao i redovnim preporukama koje dostavljamo Vladi namjera nam je da ukažemo na ove rizike kao i načine njihove kontrole.

POBJEDA: Inflacija je u porastu, nelikvidnost se ne smanjuje, visok je spolnotrgovinski deficit... Da li u svemu ovome vidite rizik za ekonomiju i da li su argumentovane tvrdnje koje se u posljednje vrijeme čuju iz opozicionih krugova da je moguć kolaps ekonomije?

ŽUGIĆ: Moje očekivanje je da je najgori period iza nas i da se crnogorska privreda kreće u smjeru postepenog oporavka. Makroekonomski rizici postoje i oni otvaraju potencijalne ranjivosti u našoj privredi. Ne bih se, međutim, složio da su oni toliko alarmantni. Oni su sastavni dio konjunkturalnih kretanja i oslikavaju trenutnu fazu u privrednom ciklusu Crne Gore, kao otvorene i male ekonomije koja je upravo prošla kroz uticaj globalne ekonomske krize.

Najsnažniji udar na cjenovnu stabilnost došao je kroz uvezenu inflaciju. Nepovoljne vremenske prilike i povećana politička ne-

Najvažnije da se u cjelini završi restrukturiranje i revitalizacija

POBJEDA: Očekujete li bilo kakve promjene u bankarskom sektoru, poput ulaska novih banaka, nestanka ili spajanja postojećih?

ŽUGIĆ: Za CBCG sada je najvažnije da se u cjelini završi restrukturiranje i revitalizacija banaka i da one riješe svoj ključni problem - očiste loše bilanse. Da prodaju ili drugačije riješe svoju

lošu aktivu. Kada se riješe takva pitanja, onda će samo po sebi doći na red, vjerovatno, pitanje tržišta i broja banaka.

Na nama u Centralnoj banci je da promoviramo dobru bankarsku praksu i da ostavimo prostor za slobodnu konkurenciju, a tržište će najvećim dijelom da uradi svoj dio posla oko strukture bankarskog sektora.

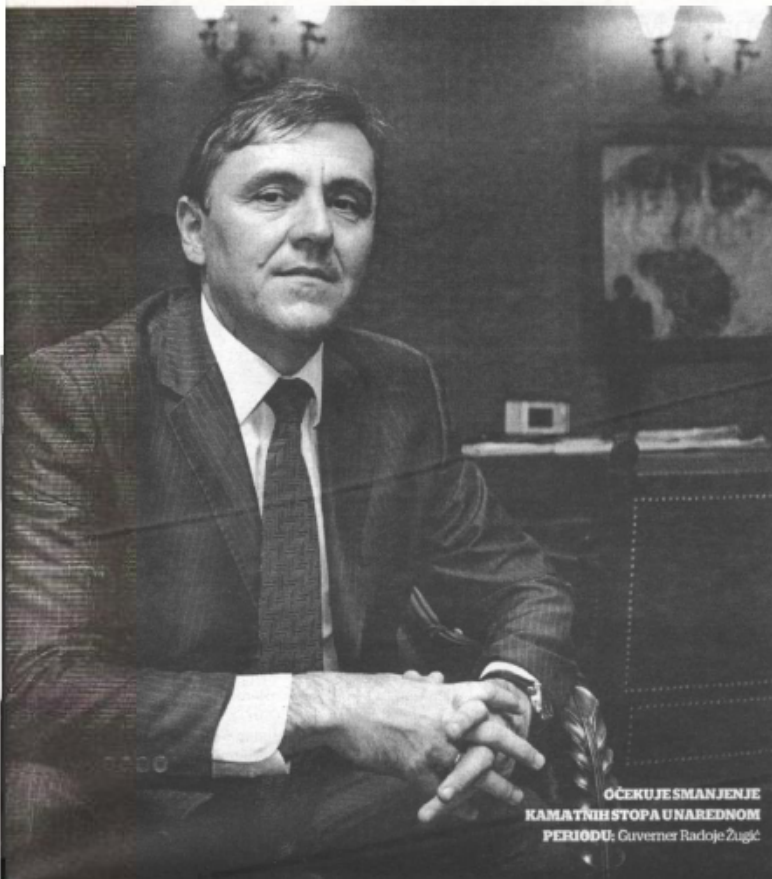
BROJKA

25

odsto ukupnih kredita u Crnoj Gori su nekvalitetni, pokazuju podaci Centralne banke

Osnivanjem faktoring kompanija ili prodajom loše aktive matičnim bankama čiste se bilanci banaka

U domenu CBCG je da spriječi stvaranje kartelizacije koja bi proizvela neki vid kontrolisane cijene novca

OČEKUJE SMANJENJE
KAMATNIH STOPA U NAREDNOM
PERIODU: Guverner Radoje Žugić

stabilnost u zemljama izvoznicama nafte, kao i povećana tražnja na globalnom nivou doveli su do povećanja cijene hrane i goriva na međunarodnom tržištu, koje se samo prenijelo na Crnu Goru. Crna Gora kao mala i visoko otvorena ekonomija jed-

nostavno ove šokove ne može izbjeći, a nijesu ih izbjegle ni druge zemlje regiona koje imaju snažnije instrumente monetarne politike od nas. Nelikvidnost, mjerena vrijednošću i brojem preduzeća u blokadi, jeste problem koji zabrinjava.

Dodatnim analizama koje smo uradili na ovu temu utvrdili smo da se jedan dio problema odnosi na povezana lica i na lica koja su u blokadi dužoj od dvije godine. Takođe i koncentracija duga kako na 10 tako i na 50 najvećih dužnika je dosta visoka. Eviden-

BROJKA

27,6

odsto kredita kasni sa otplatom što pokazuje da je zaustavljeno pogoršanje situacije

cija ovih pokazatelja nije u potpunosti iščišćena, jer u se blokadu nalazi i jedan broj lica koja, realno gledano, više ne postoje. Sve ovo ukazuje da, potencijalno, ovi pokazatelji mogu biti niži od prikazanih zvaničnom statistikom, ali to ne umanjuje rizik sa kojim se suočavamo, naročito jer se ovaj problem djelimično odlikava i na nivo kredita koji kasne. Nelikvidnost je prociklična i odlikava stanje privrede. Kada ekonomija krene intenzivnije da stvara dohodak i nelikvidnost će se smanjiti. Deficit tekućeg računa, takođe, ima procikličan trend. U ovom trenutku deficit tekućeg računa pokazuje kontrakciju privredne aktivnosti i ima opadajući trend već drugu godinu za redom, iako je i dalje visok.

POBJEDA: Bankari su nedavno sa sjednice Udruženja poručili da ne očekuju značajnije smanjenje kamatnih stopa u narednom periodu?

ŽUGIĆ: Očekujem da se, sa slabljenjem recesivnih faktora, kako domaćih tako i stranih, stvore uslovi za smanjenje kamatnih stopa u narednom periodu. Naravno, to nije jedan akt, jedan čin, već kontinuiran proces koji zavisi kako od stanja i promjena na strani ponude tako isto i od

Konzervativni pristup bankara

POBJEDA: Privrednici i dalje nijesu zadovoljni finansiranjem banaka, uporno tvrdeći da neće da daju novac ni za dobre projekte i da su se okrenuli isključivo građanima. Bankari, međutim, tvrde da za svaki dobar projekat ima novca. Vaš komentar?

ŽUGIĆ: Banke danas bez problema kreditiraju dobre projekte, bez presudnog uticaja iz kog sektora zahtjev dolazi. Likvidnost u bankama je prilično visoka i one imaju potencijal i spremnost. Problem je što su banke suočene sa rastućim opasnostima i ranjivostima u realnom sektoru, smanjenom tražnjom i blagim oporavkom privredne aktivnosti, pa su i manje spremne da se izlažu dodatnom riziku. Ovo ukazuje na oprez koji kod banaka još postoji i koji

kvaliteta tražnje.

Kamatne stope, pored ostalog, oslikavaju percepciju rizika domaćeg tržišta ali i kreditne politike banaka. Odras uticaja ekonomske krize i nasljeđe slabijeg upravljanja rizicima iz perioda ekspanzije jesu prilično visoke kamatne stope, uz određenu kreditnu (ne)aktivnost. Veliki je broj faktora koji utiču na visinu kamatnih stopa. Rizik zemlje, na prvom mjestu, određuje cijenu već kod primarnog izvora i nabavke sredstava za plasman, domaće kamatne pasivne stope na štednju i depozite. Rizik klijenta je relativno visok, a kratka kreditna istorija klijenata uslovljava teže procjenu boniteta pa se banke štite višim kamatnim stopama. Nivo kvaliteta korporativnog

karakteriše konzervativni pristup u upravljanju rizikom. Banke su naučile „lekciju“ iz perioda neekonomskog ponašanja i zbog toga danas plaćaju fakture iz tog perioda. Sve ovo se ispoljava u visokim kamatnim stopama, nesklonosti ka novom kreditiranju, visokim zahtjevima po pitanju kolaterala. Mnogi korisnici kredita su u prethodne tri četiri godine već dostigli kreditne limite, tako da imaju malo prostora za dodatno zaduženje. **POBJEDA:** Da li je realno očekivati da se stvari promijene u ovom djelu od kraja godine? **ŽUGIĆ:** Promjene su objektivno očekivane budući da se „klatno“ sa pozicije kreditne ekspanzije pomjerilo ka kreditnom grču. Ravnoteža, to jest balans koji mi sada očekujemo je negdje na sredini.

Banke su naučile „lekciju“ iz perioda neekonomskog ponašanja i zbog toga danas plaćaju fakture

upravljanja nije adekvatan, a postoji i limitiranost kolaterala - garancija koje se nude bankama za obezbjeđenje kredita. Namjera CBCG je da u svim svojim aktivnostima promovise dobru bankarsku praksu i ambijent slobodne konkurencije. U našem domenu je, da raspoloživim instrumentima, spriječimo stvaranje kartelizacije na tržištu koja bi proizvela neki vid kontrolisane cijene novca.